

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PUCCINJEVA ULICA 6. — TELEFON: 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26. — Izhaja vsak dan opoldne. Mesečna naročnina 6.— L. Za tuzemstvo: 15.20 L.

IZKljučNO ZASTOPSTVO za oglaševanje in Kraljevine Italije in inozemstva ima
UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A. MILANO

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed
estera: UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO.

Italijansko letalstvo je un čio sovražno kolono

Sile osi so zaustavile angleško ofenzivo — Obstreljevanje postojank pri Solumu — Živahne akcije letalstva

Glavni stan Italijanskih Oboroženih sil je objavil 14. jan. naslednje 591. vojno poročilo:

Včeraj sta se nadaljevala bombardiranja ter obstreljevanje naših postojank na sosedu pri Solumu (Halafji) iz zraka, s kopnega in z morja. Ni pomembnega ni bilo v zapadni Cirenaiki.

Velike skupine nemških letal so napadle pristaniške naprave in letališča v Darni in Tobruku. 7 bomb srednjega in največjega kalibra je zadelo naprave, povzročilo ogromno škodo in požare v posameznih objektih in skladiščih. Z očitnim uspehom so bili prav tako bombardirani zbirajoči se tanki in prevozna sredstva. Dve sovražni letali sta bili sestreljeni.

Italijanske eskadrole so s smelimi napadom v nizkem poletu prisilile in uničile močno sovražno kolono. Nad 25 motornih vozil s strelivom in pogonskimi sredstvi je zletelo v zrak. Ena motorizirana baterija je bila uničena. Oddelki čet so bili razpršeni.

Italijanska in nemška letala so večkrat zaporedoma bombardirala Malto. Tri sovražna letala so bila sestreljena.

Berlin, 15. jan. s. Poluradna nemška agencija poroča: Angleži kljub močni oborožitvi in nakupljenju indijskih, novozelandskih in avstralskih čet niso dosegli s svojo ofenzivo v naprej naznanjenih ciljev. Angleži sedaj napadajo Italijansko-nemške položaje na področju Soluma in junaški odpor teh zavestnih čet občutno otežkoča angleško oskrbovanje, katerega oporišča niso daleč. Tudi bombardiranje solumskih položajev ni moglo biti kos junaškemu odporu v Solumu. Isto velja za Italijansko-nemške sile, ki branijo prelaz Halafja.

Podmornice ose, ki operirajo v Sredozemlju, so zadale angleški mornarici take izgube, da resno ogrožajo njeno gibanje.

Podrobnosti o drznem vdoru v aleksandrijsko luko

Operacijsko področje, 15. jan. s. Poročilo posebnega dopisnika agencije Stefani. Se-

stal sem se s poveljnikom drznih napadalnih oddelkov, ki so 18. decembra vdrl v Aleksandrijo, kakor je bilo objavljeno v vojnih poročilih. Poveljnik je morsk volk, ki je zelo priljubljen pri svojih podrejenih in ne govori mnogo. Toda iz njegovih redkih besed je sklepali na njegovo železno voljo in neomajno vero.

Razumeli boste, mi je rekel, da vam ne morem dati tehničnih podatkov o napadalnih oddelkih, ki jim je uspelo vdreti v Aleksandrijo. Lahko rečem samo to, da je človeški material absolutno nad tehniko teh sredstev. Naravno je bila potrebna večmesečna telesna priprava in naporno izvežbanje v uporabljanju teh sredstev. Razen poguma so morali ti ljudje biti močni, žilavi in neskončno potrpežljivi ter hladnokrvni in inteligentni. Naši oficirji so dokazali, da imajo vse te kreposti. Pomislite, da ima pristanšče v Aleksandriji komaj 200 m odprtine in spoznali boste, kako težko se je bilo ponoči orijentirati, mel tem ko je sovražnik budno stal na straži. Sovražnik je postavil pred pristaniščem mnoge ovire, ki jih je bilo treba premagati. Naši ljudje so se zadovoljili, ako so samo en meter napredovali po eni uri napora, kar je zgled nadčloveške potrpežljivosti. V tem so morali poiskati svoj cilj kar najhitreje. V tek priprav so naši oficirji kazali vedno mirno navdušenje in odločnost in res zledno vednost ter so se prostovoljno javili za izvedbo nevarnega podjetja.

Glede doseženih uspehov je moral poveljnik vzdržati rezerviranost. V pristanišču kot je Aleksandrija je težko govoriti o tem, da je bila velika ladja v pravem smislu besede potopljena. Lahko rečem, je izjavil poveljnik, da so bile 30.000tonske bojne ladje tako izdelane, da ne bodo mogle za dolge mesece in morda za leto dni biti uporabljene. Moram pripomniti tudi, da ni bilo zbiranje ljudi zaradi zahtevanih izrednih lastnosti težko, čeprav je bila velika verjetnost za žrtvovanje življenj. Več sto naših oficirjev se je javilo za službo v napadalnih sredstvih in ima skrb za izbiranjem med tolikimi stotnami prošnji.

Defenzivna bitka na vzhodu se nadaljuje na vsej črti — Vsi sovjetski napadi so bili odbiti — Uničen konvoj na Atlantiku

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 14. jan. Vrhovno poveljništvo nemških oboroženih sil je objavilo danes naslednje vojno poročilo:

Na južnem odseku vzhodnega bojišča je bilo odbiti več sovražnih sunkov.

Na srednjem in severnem odseku fronte trajajo hudi boji dalje. Z obrambnim ognjem in protinapadi nemških čet kakor tudi s poseganjem letalskih sil v borbo na kopnem so bile sovražniku tudi včeraj prizadete hude, krvave izgube.

Na Severnem jednem morju so bojna letala potopila 5000 tonsko tovorno ladjo.

Podmornica pod vodstvom mornariškega poročnika Luetha je potopila pri trdovratnih napadih na močno zaščiteni konvoj na Atlantiku štiri sovražne tovorne ladje s skupno 21.000 br. reg. tonami.

Ob vzhodni obali Anglije so nemška bojna letala podneli uspešno s bombami napadla neko tovorno in pristaniške naprave ter potopila 8000tonsko tovorno ladjo. Druga prav tako velika ladja je bila z bombami hudo poškodovana.

V severni Afriki je nasprotnik nadaljeval svoje hude napade na nemške in italijanske postojanke na področju pri Solumu. Pri tem so ga podpirale s svojim ognjem njegove pomorske bojne sile. V zapadni Cirenaiki izvidniško delovanje in topniško streljanje na obeh straneh. Nemška bojna in strmoletna letala so bombardirala britanske kolone, zbirajoča se motorna vozila in letališča.

Letala so podneli in ponoči napadala pristaniške naprave v Valetti in britanska letališča na otoku Malti. Pri tem so bili sestreljeni trije sovražni bombniki.

Berlin, 15. jan. s. V dopolnilo včerajšnjega vojnega poročila poroča nemška poluradna agencija, da se na vzhodni fronti nadaljuje velika defenzivna bitka. Hude borbe se razvijajo z neprekinjeno silnostjo. Nemško letalstvo učinkovito posega v borbo in zadaja sovražniku najtežje izgube, do-

stokrat se prelen se mu posreči zapustiti svoje izhodiščne položaje. Lahko se trdi, da nemški vojak, čeprav ni varen tako hude zime, brani z največjo žilavostjo svoje postojanke. Kjerkoli je sovražniku uspelo prodreti v nemške črte, je bil zaustavljen in potem vržen nazaj s protinapadi. Le tako si je mogoče razlagati, da Sovjeti še niso dosegli nobenega od ciljev, ki so si jih postavili. Očitno je tudi, da se napadi v množicah, ki se odbijajo ob modernem orožju defenzivne črte, močno izrabljajo sovražnikove sile zaradi izredno hudih izgub.

Sovjeti, ki so očitno mislili, da bodo s pomočjo zime zlomili odpor nemških čet pred Moskvjo, so doživeli veliko razočaranje, kakor njih angleški prijatelji v Severni Afriki.

Finski odsek

Helsinki, 15. jan. s. Včerajšnje finsko uradno poročilo pravi: V Karelijski ožini bilo nobenega pomembnega dogodka. V južnem odseku vzhodne fronte finske čete še naprej čistijo teren od majhnih razpršenih sovražnih oddelkov. Na drugih odsekih ni ničesar novega.

Letalske akcije

Berlin, 15. jan. s. Iz vojaškega vira se doznava, da so nemška letala v teku včerajšnjega dne bombardirala pristaniške naprave v Feodosiji in tu izkrcane sovjetske čete ter raznovrsten vojni material. Močne skupine bojnih letal so napadle v srednjem odseku oskrbovalne kolone in poljske položaje rdečih. Boljševiki so imeli hude izgube. Uničenih je bilo 5 težkih topov, 2 poljski bateriji, 2 protiletalski bateriji in velika količina motornih vozil in sanj, natoženj in ljudi in materialom. V teku 13. januarja so Sovjeti izgubili 19 letal; 12 od teh je bilo sestreljenih v letalskih borbah, 3 je uničilo protiletalsko topništvo, 4 letala pa so bila uničena ob napadu na neko letališče.

lahko čete izkoristijo mir v teh mesecih resnično zaslužene dobe počitka.

Neki vojni dopisnik omenja duh požrtvovanja in junaško zadržanost nemških oddelkov, ki se bore v krajevnih borbah pri 30 do 40 stopinjah pod ničlo, in sicer na zasneženih pokrajinah Rusije s sovražnikom, ki je varen klime in domač v predelih, v katerih operira. Potolčeni boljševiki upajo, da bodo obvladali nemško vojsko z izkoriščanjem trdot zime, toda to njih zadnje upanje je obsojeno na propad.

Prva faza krajevnih operacij za popravilo frontnih črt je že premagana. Za čete, ki so se na povelje vrhovnega poveljstva umaknile na glavno obrambno črto, je bila odpoved teritorija, ki je bilo njihovo zama-

PRVI UDAREC NIZOZEMSKEMU IMPERIJU

predstavlja kombinirana akcija proti Celebesu in Borneu, ki je prevrgla vse obrambne načrte Nizozemske Indije

Tokio, 15. jan. s. Kombinirana akcija proti Celebesu in Borneu je prvi udarec, ki ga je zaponska sila zadala izredno bogatemu nizozemskemu imperiju, ki ima 70 milijonov prebivalcev. Najbogatejši dominjon na svetu, ki je nastal v 16. stoletju z brezvestnimi dejanji, — prvi guverner je bil neki nizozemski Zid — predstavlja edina ogromna nizozemska pljuča. Zveza ABCD je vse postavila na kocko za obrambo Nizozemske Indije, toda japonsko napredovanje z zavzetjem vseh prvih črt dominjonov Betavije je prevrglo njene načrte. Japonska akcija je bila pričakovana na obalah zapadnega Bornea, kjer so bila utrjena močna oporišča v Sarawaku in še bolj v Singapuru, do čim so oporišča v Pontianaku na Bandermassinu dopolnjevala obrambo Nizozemske Indije. Morje okrog Celebesa je bilo zaščiteno s sedaj propadlim oporiščem Tarakan, morja okrog Molukov so pa razpolagala z zalivom Kaoe na otoku Halmahera, ki je bilo ojačeno z oddelki z otoka Ternate. Obramba otožine Makasar je poverjena Balikpapanu, katerega zadnje ima obilna petrolejska polja. Oporišči Tarakan in Balikpapan sta bili opremljeni z obalnim topništvom, protiletalskimi položaji in radijskimi postajami. Obrambni sistem je bil dopolnjen z oporiščem na otoku Amboina južno od otoka Ceram, Amboina pa se je naslanjala na avstralski utrdbi Darwin in Stanbaya. Nizozemski obrambni sistem se je razširil do Penanga, ki je bil obrambno oporišče Sumatre. Nizozemska Indija je računala še na druge močne činitelje, tako

na Singapur, na filipinska oporišča ter na Pearl Harbour, ki so zdaj že v japonskih rokah. Po padcu Tarakana je mogoče samo z Balikpapanom nadzorovati morje okrog Celebesa in otožino Makasar, zasedba Menadoa in Keme pa odpira pot Japoncem proti Molukom.

Avstralski tisk pa tudi zahteva takojšnjo pomoč, kajti z zavzetjem Singapura bi postal Japonci gospodarji v južno-zapadnem Pacifiku in v Indijskem Oceanu.

Nezadovoljni Kitajci

Bangkok, 15. jan. s. Angloameriška namera, da bi Atlantik postal prizorišče operacij prvega mesta, je vzbudila med Kitajci v Čungkingu ogorčenje, kajti čungkiški ljudje se bojijo, da jih bosta Washington in London prepustila enorgičnim japonskim rokam. Zastopnik kitajske vlade v Čungkingu je ostro kritiziral uradno anglo-ameriško strategijo. Vsi lusi v Čungkingu zahtevajo od angleške vlade in predsednika Roosevelta, naj spustu eta strateško hierarhijo.

Ameriški letalci

Tokio, 15. jan. s. Na birmansko-kitajski meji so se pojavila letala čungkiške vojske. Neki protiletalski japonski položaj so včeraj zjutraj napadla štiri letala Spitfire z znaki Čungkiške vojske. Japonsko topništvo je sestrelilo enega izmed napadajočih letal, katerega je pilotiral ameriški pilot; ostala tri letala so se hitro oddaljila.

Ameriška nosilka letal torpedirana

Tokio, 15. jan. s. Opozarjajo na drznost, s katero je neka japonska podmornica napadla nosilko letal »Lexington«, katero sta zadeli dve torpedi. Nosilko letal je spremljalo 80 letal in je bila zaščitena s pravčim jeklenim kordonom križark in rušilcev. Spretnost, s katero je japonski podmornici uspelo z dobrim uspehom izvesti napad na nosilko letal, je sad 30-letnega strogega vezbanja japonskega podmorniškega orožja.

Ameriška pogajanja z Avstralijo

Lizbona, 15. jan. s. Doznava se iz New Yorka, da je Roosevelt na novinarski konferenci potrdil, da se Zedinjene države pogajajo direktno z Avstralijo in ne preko angleške vlade.

Ostavka angleškega veleposlanika v Moskvi

Rim, 15. jan. s. Angleški veleposlanik v Moskvi Stafford Cripps je prošil, naj ga razrešijo dolžnosti poslanika v Moskvi. Ko postajajo angloboljševiški odnosi tesnejši, čeprav jih je Stafford Cripps sam spretno napeljal, se zdi veleposlanikova ostavka kot izraz volje, da ne bo biti soudeležen pri odgovornosti prodaje Evrope bolševizmu ter hoče preprečiti popolno odgovornost konservativcem, kajti sam je laburist. Gre očitno za dvorezno orožje. Angleška konzervativna stranka je s pomočjo Churchilla, Edena, Halifaxa in lorda Beaverbrooka prekoračila meje vojnega vojaškega zavezništva in sklenila z boljševiki po vojni politični pakt.

Položaj Singapura vedno bolj kritičen

Sanghaj, 15. jan. s. Radio v Melbourne ugotavlja, da je položaj Singapura precej pritičen. Njegova izguba bi pomenila več kot vojaški poraz. Bila bi sramota, katere Anglija ne bi mogla nikoli več izbrisati. Nekateri angleški oficirji so izjavili, da Singapur ne more biti kos japonskemu napadu, če ne pridejo ob pravem času znotraj ojačenja iz Avstralije in Anglije.

Grof Ciano v Budimpešti

Navdušeni pozdravni članki madžarskega tiska — Hvalnost Madžarske Duceju

Budimpešta, 15. jan. s. Grofa Ciana pričakujejo v Budimpešti ter mu pripravljajo slovesen sprejem. Vsi smojni listi objavljajo na prvih straneh članke o visokem gostu in poudarjajo zlasti odločilne storitve Duceja najbližjega sodelavca pri raznih mednarodnih pogajanjih, s katerimi so bili ustvarjeni temelji nove Evrope.

Poluradni »Budapesti Ertesito« zatrjuje, da je politika popolne solidarnosti, ki jo veda Madžarska s politiko oči, v skladu z zgodovinskimi poslanstvom madžarskega naroda, ki je vedno branil evropsko civilizacijo pred boljševiškim barbarstvom. Prijateljstvo med Italijo in Madžarsko

se posvečujejo v borbi proti bolševizmu. Kulturni odnosi med obema državama so čedalje globlji. Na političnem področju je bilo doseženo popolno soglasje. Madžarski narod bo grofu Ciano ponovno izkazal globoko hvaležnost za Ducejevo politiko, ki je takoj po vojni rešila Madžarsko pred izolacijo.

»Magyarorszag« piše, da vlada in madžarski narod globoko cenita delo, ki ga je opravil grof Ciano po navodilih Duceja za osvoboditev Madžarske iz verig krivičnih mirovnih pogodb. Obisk grofa Ciana je manifestacija zaupanja, ki ga imajo sile oči do Madžarske.

Prodiranje na Malaji

Japonci so zasedli razen Johove in Singapura že vseh osem zveznih malajskih držav

Tokio, 15. jan. s. Agencija Domei je dala pregled vojaškega položaja v Vzhodni Aziji in opozarja zlasti na neutrudno delovanje japonskih letalskih sil, ki noč in dan uničujejo sovražne strateške položaje, ki so najvažnejši. Motorizirane enice napredujejo na Malajskem polotoku in nekatere izmed njih so prodrele v neko zelo važno mesto na področju Negri Sembilana. Prevalile so 80 km v 24 urah. Ističasno s temi važnimi podvzetji korakajo druge japonske kolone proti jugu vzdolž Malajske otožine. Te čete so zasedle Serem-

to, brez dvoma boleče, toda daljnovidna odločitev visokega poveljstva je bila izvedena z disciplino in s popolnim razumevanjem. Znano je, da sloni tradicija nemške vojske na taktiki napredovanja, toda kljub temu so bili krajevni premiki poprave črt izvedeni s natančnostjo, ki je bila čudovita, čeprav nemški vojski niso bili trenirani v tem smislu. Zdaj niso važne sporadične epizode, temveč gigantske proporcije vojne, ki je v teku. Nemška vojska ne dela po angleškem zgledu zmagovitih strateških umikov, kajti na vzhodni fronti ni nobenega umika, temveč ojačenje novih ofenzivnih položajev, katerih vojaške, politične in gospodarske važnosti nasprotniki nikakor ne morejo doumeti.

Zbirka zimskih oblačil

Berlin, 15. jan. s. Objavljeni so bili podatki o uspehu zbiranja zimskih oblačil. Darovanih je bilo 67.232.487 kosov obleke in raznih drugih oblačilnih predmetov. Na fronto so poslali 4903 vagonov košulov in volnenih oblačil. Nemški propagandni minister dr. Goebbels se je včeraj po radu zahvalil nemškemu narodu za darovanje zimskih oblačil.

700 let stolnega mesta Zagreba

Zagreb je razmeroma še mlado mesto, saj se začenja njegova zgodovina okrog leta 1000

Jelačićev trg v Zagrebu

Ljubljana, 16. januarja. Te dni smo na kratko poročali, da bo Zagreb letos svedeno praznoval 700-letnico svojega obstoja kot svobodno in kraljevsko mesto. Zanimivo je, da je Zagreb v primerjavi z Ljubljano še zelo mlado mesto, saj je Ljubljana kot Emona živela že v starih rimskih časih, zgodovina Zagreba pa se začenja šele okoli leta 1000.

Zgodovina, ki so raziskovali življenje Zagreba v davni, niso niti v začetku XI. stoletja našli na kakšne zapise o obstoju Zagreba, čeravno je nesporno, da je Zagreb tedaj že obstajal kot pomembnejši kraj. Najstarejši zgodovinski dokument o Zagrebu je iz l. 1134, ko ga oostrogonski nadškof Felician omenja v nekem dokumentu, ki ga je bil izdal tedanjemu zagrebškemu škofu Macilinu. V tem dokumentu govori nadškof Felician o gozdu Dubravi v neposredni bližini Zagreba. Ta gozd je pripadal zagrebški škofiji, ki jo je l. 1094 ustanovil ogrski kralj Ladislav. Če je torej Zagreb že l. 1094 imel lastno škofijo, je zanesljivo, da je obstajal tedaj že kot pomembnejše mesto in sprito tega lahko trdimo, da se začenja njegova zgodovina vsaj 100 let prej, torej nekako okoli l. 1000.

Zagreb je eno izmed redkih večjih mest v tem delu Evrope, ki o njem zgodovina iz časov starih Rimljanov sploh ne govori. Le v njegovi okolici, nekje okoli sedanje vasi Ščitarjevo, je stalo za Rimljanov taborišče Andautonia. Ta kraj so zgodovinarji zlasti poznali v zadnjih letih I. stoletja, v II. stoletju in v prvi polovici III. stoletja po Kristusu. Nedokumentirana zgodovina Zagreba oziroma njegove širše okolice se začenja torej prav za prav v dobi, ko je bilo taborišče Andautonia na daleč znano. Videti je, da je mestno ozirno in v zgodnje stisnjeno življenje utrjalo že v tisti dobi, ker so Andautonci iskali primeren kraj za letovišče, kjer bi se lahko vsako leto vsaj nekaj tednov odpočili. Gričevje, ki se zdaj oklepa Zagreb, je bilo za andautonske letovišarske hiše prav primerno. Na Laščin in pod njo, v sedanji Vlački ulici, če se zdaj še tako imenuje, so si uredili Andautonci prijetne počitniške domove in lepota posestva. Ko je pozneje za preseljevanja narodov Andautonia popolnoma propadla, se je naselje na Laščini in pod njo ohranilo do prihoda Hrvatov v te kraje, približno do l. 600.

Andautonci in naseljenca na njihovih posestvih so imenovali Hrvati »Vlahe« — Lahe, pač ljudi, ki so govorili latinske jezik. Vicus Latinorum je bila torej Vlačska ves, sedanja Vlačka ulica v lepem Zagrebu pa je eden redkih spomenikov, ki — ne z dokumenti, pač pa po izročilu — pripoveduje, da je na podnožju sedanjega Zagreba, čeravno ga zgodovinarji tiste dobe sploh ne omenjajo, vendar je potekalo življenje, in sicer celo življenje z povsem urejenimi pojmi o človeku, njegovi vrednosti in njegovih ciljih.

V prvih letih XI. stoletja sta bila Zagreb in vsa »Slovenska zemlja« sestavni del tedanjega hrvatskega in dalmatinskega kraljevstva. Po smrti Stefana III., zadnjega potomca narodne dinastije, so se začele borbe za hrvatsko-dalmatinski prestol. Po ogrskem kralju Ladislavu in po Petru II., ki ga je kralj Koloman premagal v bitki na Petrovi gori, so Hrvati izbrali za svojega kralja Kolomana, ki je bil svedeno obvezan, da bo zmerom spoštoval vse pravice hrvatskega kraljevstva.

Zagrebški škof, ki ga je bil imenoval še kralj Ladislav, je zgradil svoje dvorce na dandanašnjem Kaptolu, ki so ga tedaj imenovali Zagreb. Nasproti Kaptolu, te-

danjemu Zagrebu, pa je bil na Griču sedež zagrebškega velikega županstva.

Ko so začeli vdirati v naše kraje Turki, je Zagreb precej trpel. V znak priznanja za njegovo hrabrost in njegovo trpljenje ga je kralj Bela III. l. 1242 s posebno poveljo, ki je bil njen pečat shranjen v zlati štali, povzdignil »ad liberam civitatem« — v kraljevsko svobodno mesto. »Zlato bulo« kralja Bele III. čuva Zagreb še dandanes kot največjo dragocenost, saj pomeni začetek njegovega kulturnega in gospodarskega razvoja.

Zaščitni obrambni zidovi, ki so obdajali Zagreb, so bili dozidani l. 1266, prvi njihov opis pa izvira iz prve polovice XIV. stoletja. Od močnega obzidja so se do dandanes ohranili samo trije stolpi, in sicer na Strossmayerjevem izprehajališču pri znanih Kamenitih vratih in pri domu grofov Jelačićev, dočim so od nekdanjih

Pavlihovci zopet na odru

S prenovljenim sporedom hočejo dokazati kaj znajo

Ljubljana, 15. januarja. Danes zvečer ob 6.30 priredi simpatična skupina »Pavlihovci« v franciskanski dvorani svoj drugi humanistični večer večjega obsega. Mladi umetniki-komiki so se prvič postavili lanske leto na istem odru. S svojim držnim nastopom so že tedaj želi uspeh in zaslužno priznanje.

Prvi nastop Pavlihovcev je privabil veliko občinstva, da je bila prostrana franciskanska dvorana skorajda pretesna. Izbrani spored, ki je presenečal v samoniklosti in iznajdljivosti mladih umetnikov samoukov je izževal obilico smeha in dobre volje. Seveda ni primanjlovala nedostatkov, ki so pri začetnikih neoparljalivi, vendar je bila skupina v celoti že toliko izgrajena, da so bile vse negativne točke sporeda popolnoma zasenčene. V zadnjem času so se Pavlihovci združili z Mrakovim gledališčem in bo na današnjo večer humorja nastopil tudi Mrak sam, kar je že samo po sebi senzacija. Doslej je pisatelj Mrak nastopal zmerom v resnejših vlogah, danes pa bomo imeli priliko videti ga kot ljubimca in še marsikaj... Spored obsega štiri stare a predelane točke in pet popolnoma novih. Pred otvoritvijo nastopa bomo videli na odru Mraka z vsem svojim osebjem kako se vadi za klasično igro »Elektra«, ki jo bo Mrakovo gledališče predvajalo prihodnji tork na istem odru. Nesmrtna »Elektra« bo v tork, kar bo za Ljubljano nedvomno senzacija, saj bo pri nas krstna predstava Sofoklejeve tragedije. Ko bo skušnja za »Elektra« najbolj v teku nastopijo Pavlihovci in kaj se bo takrat zgodilo bodo imeli priliko videti vsi ljubitelji dobre volje in zdravega smeha, ki bodo prihili danes zvečer v franciskansko dvorano... Potem sledi pravi spored, ko nastopijo vsi štirje Pavlihovci. Sledile bodo točke: »Na divjem zapadu«, nova točka mornar »Bibi«, potem »Ples« (Bibi), »Naš kinot«, kjer nastopijo Mrak, Bibi, Bunka in dva razbojnika, ter točki Bunka.

Nastopil bo tudi Mrakov igralec Siloti, kot dr. Dixi, kar bo tudi nekaj svojevrsnega. Danes se bo predstavil novi konferansje Čuri Muri, med odmorom pa bosta nastopili simpatični gospodični Miša in Maša, ki se bosta postavljali na kitari, dalje novi sodelavec Pavlihovcev Mišo, ki ga imenujejo »Lokalni Jean Gabin« s harmoniko in Mišo s kitaro odnosno flavto.

Ezio d'Errico

Nos iz lepenke

»Še neki drug kraj je, od koder bi bil utegnil priti Doucetov morilec... tista sobica tamle...« Tako govoreč je pokazal na vrata v najtemnejšem kotu dvorišča, vrata, na katerih sta dve vstricni ničli tvorili tako rekoč mednarodno uveljavljen napis.

Ta možnost se je vsem takoj zazdela najverjetnejša. In res je bilo tu edino skrivališče, kjer bi se bil mogel morilec dalj časa potuhovati, ne da bi ga kdo opazil, s pogojem, kakopak, da mu je bilo točno znano, kdaj se Doucet vrača domov.

»Toda Doucet je prihajal zmerom ob osmih,« je pripomnila vratarica, ki se je bila v tem že navadila kljubovati oprekanju izvedencev, kakor bi se bila že od rojstva ukvarjala z reševanjem kriminalnih ugank.

Komisar je skomignil z rameni. Stopil je k vratcem in pokazal na linico, ki je bila napravljena tik pod ničlami, rekoč: »Ne glede na to, da ne moremo ugotoviti, ali je bilo dejanje izvršeno ob osmih ali pet minut pozneje, je mogel storilec skozi to odprto dobro razločiti vsakogar, kdor je stopil na dvorišče.«

To pregovarjanje je zmotil prihod preiskovalnega sodnika, ki se je s svojim zapisnikarjem takoj

namestil za delovno mizo knjigoveza Dručka (kakor da bi bilo to pripovedovana pravica zastopnikov oblasti), medtem ko je pred vrati nastalo pričkanje med službojočim redarjem in prvimi novinarji, ki so se hoteli vzlic prepovedi vrniti za poslušalce.

Ko sta komisar in doktor Milton apuščala dvorišče hiše v Amelijini ulici, se je že daniilo. Vratarska loža je imela lice vojaškega tabora in gospa Leontina je z zabrekli očmi odločno kakor branjeve starih francoskih armad razdeljevala črno kavo »z brizgom«.

Vonjavi duha po janežu je polnil »so vožo. Zunaj je bilo začelo deževati. Padala je drobna pršavica, tako mrzla, da te je stresalo do kosti.

Policijski mrljiški voz je bil že naložil truplo umorjenega Ernesta Douceta, da ga prepelje v »zmrzovalec« celice javne mrtvašnice. Tam bo ležal stari upokojenec v svoji črni suknji, s svojim dobrodružnim, blestem obrazom, svojimi štrlečimi brki, enim navzgor, enim navzdol... skratka, z vsem, izvenzaj majhen predmet iz rdeče polocene lepenke, ki mu ga je bil komisar Richard odvzel in spravil v žep.

Izkušeni lovec na ljudi se je dobro zavedal, da je ta lepenkasti nos konec koncev edina neobičajna reč, ki so jo bili našli na usodnem dvorišču v Amelijini ulici.

III. poglavje

VODNA PARNASOVCEV

Cez teden dni je bila zadeva moža z lepenkastim nosom, umorjenega v Amelijini ulici, ki so se bili dnevnik na dolgo in na široko razpisali o njem, do malega pozabljena.

vhodnih vrat ohranjena samo še tkzv. Kamenita. Od kaptolskih utrd, ki so bile zgrajene pozneje, v času kralja Matjaža Korvina, je ohranjen samo še stolp na vrtu kaptolske kurije pri kaptolski ljudski šoli, ohranjenih pa je več stolpov poznejših kaptolskih utrd, ki so jih bili zgradili škof Osvald, škof Luka in oostrogonski kardinal Tomaž.

Pozneje, v prvi polovici XVI. stoletja, je Zagreb sesul strahovit potres, Gradec in Kaptol pa sta še bolj trpela za borbe med Ferdinandom in Janošem Zapoljo. Nekako v tisti dobi je mesto na Griču doživelo tudi izvršitev strašne smrtné obsodbe nad Matijo Gubcem in Josipom Pasancem.

Ime Zagreb so začeli splošno uporabljati v času Kralja Frankopana, šele l. 1557 pa je postal Zagreb glavno hrvatsko mesto. Proti koncu XV. stoletja je bil namreč glavno mesto Slavonije, ki ji je pripadala tudi Hrvatska, še Bihač. Ko je pozneje skoraj vsa Hrvatska padla pod turško oblast, so se Hrvati umikali v Regnum Slavoniae — v Slovinsko zemljo in tedaj sta se obe banski oblasti zljili v eno. Tedaj šele so prav za prav to pokrajino začeli imenovati Hrvatsko, Zagreb pa so snatrali kot metropolo kraljevine Hrvatske in Slavonije.

Poteklo je še precej stoletij, preden je Zagreb dobil svojo dandanašnjo obliko. Šele 7. avgusta l. 1850 je na predlog tedanjega bana Jelačića izdal cesar Franc Jožef patent, ki je odredil združenje Kaptola, Nove vesi, Vlačke ulice in bližnjih naselij v mesto Zagreb, ki mu odtlej načelno je voljen župan. Prvi zagrebški župan je bil Janko Kamauf, ki je bil hkrati poslednji zagrebški mestni sodnik.

Ko je bila ukinjena vidovdanska ustava bivše Jugoslavije, je postal Zagreb središče velike upravne enote — savske banovine. l. 1939 pa je postal resnično središče vseh Hrvatov, ko je postal glavno mesto banovine Hrvatske.

Tirolska odaritosrčnost

Leta 1849. je bilo povabljen odposlanstvo tirolske deželne zborna na obed k knezu Metternichu. Poslanec Zangerle je prvi popil svojo steklenico vina. Knezninja je to opazila in naročila strežarju v francosčini, naj prinese knezu še eno steklenico vina. Svoje naročilo je izgovorila z dokaj osornim glasom, ker je videla v poslančevi žeji znak neolikanosti. Zangerle je pa razumel francosčino. Popil je tudi drugo steklenico vina in ob slovesu je dejal knezninji, da ji bo postregel s cmoki, če pride kdaj na Tirolski, da ji pa ne bo štel tako, kakor šteje ona steklenice vina.

Etiketa v stari Franciji

Stara Francija je bila dolgo suženj etikete, ki je niti revolucija ni mogla povsem uničiti, odnosno izbiti. Največji ceremonial na francoskem dvoru je bil za Francijo l. Pred njim je bila etiketa na francoskem dvoru enostavnejša in preprostejša, toda on, močni tekmeč Karla V., je hotel tega prekositi in ga celo nadkriti.

Enako etiketo je upošteval tudi Henrik III., za Ludvika XIV. pa je postala francoska dvorna etiketa tako zamotana, da si je sploh ne moremo zamisliti. Vsaka kraljeva kretnja, vsak njegov gib je bil v naprej preuranjen in tudi plemiči so se morali vesti kakor pravcati avtomati.

O tem, kako mora kralj vstajati iz postelje in kako se mora oblačiti, je bil sestavljen poseben pravilnik, ki so se ga morali držati kralj in dvorjani. Med obedom je stalo okoli kralja več visokih častnikov, ki so ga stregli z največjim strahopostovanjem. Najzanimivejše je bilo prinašanje pečenke. Pred pečenko sta strumno koraka-

la dva konjenika, ki jima je sledil lakaj s pladnjem, za njim pa so zopet stopali štirje gardisti — cela vojaška parada zaradi skromnega kosa pečenke! Če bi bila pečenka sprito te parade vsaj dobra, bi jo človek nekako razumel, toda na mizo je zmerom prihajala mrzla, ker so se vojaši in lakaji morali okoli mize najprej zvrstiti po določenem ceremonialu.

Marija Antoinetta je sovražila francosko dvorno etiketo. Ko so jo zaprli, je napisala: »Edino, kar me v zaporu tolaži, je, da sem

se osvobodila — etikete, neki zgodovinar tistih časov pa je napisal: »Etiketa izprominja kralje v sužnje«.

Pogosto se je dogajalo, da kralji iste dobe zaradi preveč dandanašnega ceremoniala niso imeli slug za najbolj preprosta opravila. Ludvik XV. je nekdo pisal grofici Dubaryjevi: »Pogosto moram sam zakuriti v peči«.

Srednjeveška zamotana etiketa je s sedanjih dvorov povsem izginila.

Iz zgodovine pisalnega stroja

Izumil ga je Italijan Giuseppe Ravizza iz Novare

Ko je izumitelj pisalnega stroja razstavil prvi vzorec svojega odkritja, je ob navzočnosti predstavnikov oblastev v cilindrih in lepo običenih dam, ki so vrtele svoje lornjone, dobil od prirrediteljskega odbora kolajno in diplomu. Ko je bila ceremonija končana, so na novi izum takoj pozabili.

Izumitelj je bil Giuseppe Ravizza, notar v Novari, ki je svoj stroj izdelal l. 1837, imenoval »Piščolci cimbal«. Razstavil ga je l. 1866, in sicer kar 16 različnih vzorcev, odkaterih sta do dandanašnjih dni ohranjena samo še dva. Dobri notar je pozneje popolnoma propadel, čudno pa je, da je njegov pomembni izum izzval samo nasmehe elegantnega sveta, ki se je razstave pokroviteljsko udeležil.

Razumljivo je, da težki, nerodni in preprosti »cimbal«, ki piše, ni mogel ljudi mnogo zanimati, saj je bil zanimiv samo kot posebnost in redkost, kljub temu pa je Ravizzov stroj nesporno in neposredni prednik dandanašnjih odličnih in točnih pisalnih strojev, ki jih najdemo skoraj v vsaki hiši.

Pri Ravizzovem stroju so bile vzmeti zvrščene v krogu, tolike pa so od spodaj navzgor proti točno določenemu prostoru. Valček s papirjem se je premaknil ob vsakem udarcu, pisalni trak pa je bil namočen v navadnem črnilu. Pisava je bila dobro vidna. Zanimivo je, da je že Ravizza izumil tudi nekakšen indigo papir, da je lahko pisal več izvodov hkrati. Zanimivo je tudi to, da je že on zavzemal stališče, da je treba na pisalnem stroju pisati z vsemi prsti.

Ravizzov izum pa ni bil tako nepomemben, da bi zaslužil samo nasmehe in kolajno. Nasmehe je bil sicer razumljiv. Ljudje se tedaj pisali z lahkim gosjim peres in se jim niti ni zdelo vredno, niti potrebno, da bi se ukvarjali z zamotanim pisalnim strojem.

Na pisalni stroj so mislili ljudje že tudi pred dobrim letom Ravizzo. Neki Ram-

Tat kot tožitelj

V nekem penzionu v Rimu so stanovalci trdili, da ponoči straši. Pravili so, da slišijo vsako noč v neki sobi sumljiv ropot. Večkrat pa, da vidijo tudi čudne postave, kako smuknejo v dotično sobo. Ker sta imela sobo v najemu dva trgovska potnika, ni bilo nobenega povoda za sumničanje. Nekega dne se je pa zgled na policijski stražnik mlad mož, ki je stanoval v penzionu s svojim poslovnim prijateljem, ki mu je bila v družbi znanec baje ukradena zlatna ura. V naslednjih dneh je prišlo iz penziona še več prijav glede tatvin. Policia se je začela končno zanimati za razmere v penzionu, in ugotovila, da gre za dobro organizirano tatnisko črno. Tatovi so okradli tudi drug drugega, če je nanesta prilika, in to je dalo povod, d je en član tatniskih družbe sam odšel na policijo prijaviti tatvino.

Morski mah kot izvozna roba

V deželah z dolgomorsko obalo, kakor sta recimo Japonska in Norveška, se vedno bolj uveljavlja industrijsko izkoriščanje morskega mahu. Nove analize in preiskave so pokazale, da je v morskem mahu mnogo važnih snovi, ki bi jih lahko s pridom porabili v kemiji in tehniki. Po mnenju norveških strokovnjakov bi lahko postal morski mah celo izvozna roba, po kateri bi bilo mnogo povpraševanja.

Morski mah pridobivajo večina iz globine 4 do 5 m. Suše ga in stiskajo, potem pa pride v tovarne v predelavo. Tam kuhajo v velikih kotlih iz njega algsko kislino kot izhodni proizvod za izdelovanje posebnega mila, ki se peni tudi v morski vodi. Poleg mila izdelujejo iz te

kisline še nekatere tekstilne snovi in filme ter apreturina in impregnirna sredstva. Morski mah pa služi tudi za krmo. Industrijsko izkoriščanje je tem bolj priporočljivo, ker so zaloge morskega mahu praktično neizčrpne in ker spada med najcenejše surovine.

Oče 29 otrok

V slovaški vasi Tupes živi lončar Franc Uredničnik, ki mu pomaga pri delu 22 otrok. Še številnejše je pa družina drvarja Vincenca Dvorčaka v Dačicu na Moravskem. Mož je že tretjič oženjen in s svojimi tremi ženami je imel 29 otrok, ki so vsi živi. Večina je že davno poročena in ima že mnogo otrok. Dvorčak ima že 75 vnukov in vnukinj. Star je 85 let, pa je še vedno čil in krepek. Njegova rodbina šteje torej nad 100 članov.

Najstarejši nemški častnik

Iz stare bavarske vojske izhajajoči topniški general Theodor von Bornhard je praznoval v ponedeljek svoj 101. rojstni dan. On je najstarejši nemški častnik. Poleg njega je bil samo še generalfeldmaršal von Mackensen v Versailles priča ustanovitve drugega rajha. Mackensen je pa 10 let mlajši od njega. General von Bornhard je poleg tega najstarejši imetnik železnega križca. Nova nemška vojska je počastila zaslužnega generala lani s tem, da ga je sprejela med svoje generale. Med njimi sta tudi njegov sin in njegov vnuk.

NEVAREN LED

— Kje si se pa seznanil s svojo ženo?
— Na drsališču.
— Hm, led je pač nevaren.

njarili o nakupu majhnega »Citroena« na mesečne obroke!

Doktor Milton je sedel ta čas v svojem naslanjaču, razgrinjal liste, ki jih je imel na kolnih, in se skušal znajti v zmešnjavi mastnih naslovov:

Rusija vpoklicala rezerviste — Največja mobilizacija, ki se je kdaj izvršila v tem koncu Evrope — Japonska na senzacionalnem razpotju? — Britanski poslanik sir Robert Craigie je obiskal vnanjega ministra Abeja.

V tem čudnem ozračju, ko se je začela igra za bitje ali nebitje celih delov sveta, v trenutku, ko so otroci še pred odhodom v vojske preoblečenih očetov nastopili svoj križev pot, je postajala smrt upokojenca Ernesta Douceta kaj klavna malenkost in njegov bledi, široki, s krvjo oblit pierrotski obraz je bil daleč od misli poklicanih izsledovalcev.

Zato se je zdel Lavisov prihod v urad 2. mobilne brigade komisarju povsem nepričakovan in Milton ga je spoznal samo po beli, s kislinami oškropljeni halji.

»Zaradi tiste kartice prihajam.«
»Zaradi kakšne kartice?«
»Tajnopisa, ki ste mi ga dali pred tednom dni...«
»Jaz sem ti dal kak tajnopis?«
»Zaradi kakšne kartice?«
Ubogi fant je proseče pogledal Miliona, češ, naj pomaga komisarjevemu spominu, a doktor je še premišljeval o položaju Besarabije glede na Balkansko zvezo.

Nazadnje je Lavisa minilo potrpljenje.